

AKDENİZ'İN EN BÜYÜK ANTİK TERSANESİ DANA ADASI

Ed. Hakan Öniz

AKDENİZ'İN EN BÜYÜK ANTİK TERSANESİ DANA ADASI

Ed. Hakan Öniz

ARKEOLOJİ VE SANAT YAYINLARI

ARKEOLOJİ VE SANAT YAYINLARI
AKDENİZ'İN EN BÜYÜK ANTİK TERSANESİ
DANA ADASI

Yayımlayan
Nezih BAŞGELEN

ISBN: 978-605-396-484-1
Sertifika No: 10459

©2018 Arkeoloji ve Sanat Yayınları Tur. San. Tic. Ltd. Şti.
Hayriye Cad. Cezayir Sok. No: 5/2 Beyoğlu-İstanbul
Her türlü yayın hakkı saklıdır / All rights reserved.
Yayınevinin ve yazarın yazılı izni olmaksızın elektronik mekanik,
fotokopi ve benzeri araçlarla ya da diğer kaydedici cihazlarla
kopyalanamaz, aktarılamaz ve çoğaltılamaz.

Baskı-Cilt: Özge Ofset, Muratpaşa Mah.
578 Sok. Özge Apt. No: 13/7 Muratpaşa-Antalya
Sertifika No: 33437 / Antalya, 2018

Kitabevi/Satış Mağazaları

arkeo*pera*

Yeniçarşı Cad. No: 66/A, 34433 Galatasaray/Beyoğlu-İstanbul
Tel.: 0212 249 92 26

www.arkeolojisanat.com / info@arkeolojisanat.com

TARİHÖNCESİNDE DANA ADASININ STRATEJİK KONUMU

Şengül G. AYDINGÜN¹

Günümüzde Mersin iline bağlı Silifke ilçesi sınırlarında kalan Dana Adası, Boğsak Adası ile birlikte ülkemizin Akdeniz'deki az sayıdaki adasından birisidir. 2015 yılında Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın Mersin kıyılarındaki dalışa yasak sahaların revizyonu amacıyla Dr. Hakan Öviz ve sualtı ekibi ile başlanılan çalışmalarda, Dana adası çevresi incelenirken adanın kuzey kıyılarındaki antik tersane ve çekek yerleri tespit edilmiştir. Buluntuların önemi nedeniyle 2016 yılından itibaren Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün izinleriyle Silifke Müzesi başkanlığında Selçuk Üniversitesi Sualtı Arkeolojisi Ana Bilim Dalı ve Sualtı Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi Müdürü Dr. Hakan Öviz bilimsel danışmanlığında "Dana Adası Çalışmaları" projesi adı altında yeni bir çalışma başlatılmıştır. Böylece, Dana Adası sualtı ve kara araştırmaları ile detaylı olarak incelenmeye alınmıştır. Ada çevresinde Tunç Çağı'ndan Doğu Roma dönemine kadar tarihlenebilecek çapalar, batıklar ve kıyıyla bağlantılı yapı kalıntıları bulunmuştur. 2017 yılından itibaren Dana Adası'nın tarihöncesi dönem buluntuları tarafımızdan değerlendirilmektedir.

Dana Adası arkeolojik yüzey araştırmaları sırasında tespiti yapılan tersanede yaklaşık 276 adet çekek yeri sayısal çokluğu ile denizcilik mimarisi ve teknolojisi açısından verdiği sonuçlarla Bilim Dünya'sını şaşırtmıştır. Adanın kuzey kıyıları boyunca sık aralıklarla hazırlanmış çekek yerleri, büyüklü küçüklü boyutlarda olup, aynı zamanda teknelerin üretimlerine olanakları da sağlayabilecek durumda ana kayanın oyulmasıyla hazırlanmıştır (Öviz, 2016). Bu dikkat çekici kaya oyma izlerin hangi dönem ya da dö-

¹ Kocaeli Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü İzmit Kocaeli; sengulaydingun@kocaeli.edu.tr

nemlerde ve kimler tarafından açıldığına dair sorularımıza cevap alabilmek için maddi kültür kalıntılarına, küçük buluntulara, yazılı belgelere ihtiyaç duymaktadır. Adada çekek yerleri olarak belirlenen mekânların sayısal çokluğu, pek çok soruyu ve hipotezi de peşinden getirmektedir. İlk hipotezlerden biri Dana Adasının coğrafi konumu nedeniyle MÖ 2. binin sonlarına doğru Hitit kaynaklarında söz edilen deniz gücünün merkezinin burası olup olmayacağıdır? İkinci olarak, Dana Adası ismi ile MÖ.1200' lerdeki Deniz Kavimleri Göçü sırasında söz edilen "Danuna-Adaniya" benzerliğidir². Üçüncü bir soru MÖ. 1. Bin de Asur ve ardından Yeni Babilliler'in Kilikya'daki varlığı sırasında adayı kullanmış olmaları ihtimalidir. Daha sonraki dönemlerde de Perslerin, Helenlerin, Kilikyalı korsanların, Roma Döneminin güçlü donanmalarının da Dana Adası'nı kullanmış olması akla yatkın gelmektedir. Görüldüğü gibi tarihsel süreç içerisinde bölge ile ilgili yazılı kaynaklar da ilave oldukça sorular giderek artmakta ve aranan cevaplar çoğalmaktadır. Ada'da halen ayakta görülen pek çok mimari kalıntı Bizans döneminden kalmıştır. Adadaki araştırmalarda sağlanacak arkeolojik verilerle, jeostratejik yapısının da dikkate alınarak önerilen hipotezler doğrulandığı takdirde, tarihi ve arkeolojik olarak karanlıkta kalmış pek çok sorun çözülebilecektir. Bu durum, Dana Adası'nda uzun süreli bilimsel arkeolojik araştırma ve kazıların yapılmasını gerekli kılmaktadır. Bu nedenle araştırma ekibinde sualtı araştırmacıları yanında, prehistorya, protohistorya, Hititolog, epigraf, klasik arkeolog, mühendis, mimar gibi bilim insanlarına yer verilmiştir.

Dana Adasının stratejik konumu nedeniyle Anadolu ile Kıbrıs ve Doğu Akdeniz, Yakındoğu coğrafyası ile prehistorik ve protohistorik çağlarda olası görünen ilişkilere ait arkeolojik kanıtları bulabilmek bu projedeki bize düşen görevdir³. Bulguların zamansal, mekânsal ve kültürel çerçevedeki oluşumunu sağlam verilerle kurgulayabilmek projedeki ana hedefimizdir.

2 Danuna ismi ile Dana adası ilişkisi üzerine değerlendirme Prof. Dr. Ahmet Ünal tarafından yürütülmektedir.

3 Dr. Hakan Öniş'e bilim heyetinde yer almamız konusundaki teklifi için teşekkür ederim.

Ada'da yapılan araştırmaların ilk iki yılında ağırlık tersanenin, çekerek yerlerinin kara ve deniz altındaki uzantıları olduğundan tarihöncesi dönemlere ait ele geçen malzeme kısıtlıdır. Orta Paleolitik döneme tarihlenebilen bir kenar kazıyıcı (Fig. 1) Neolitik döneme tarihlenebilen birkaç el cilalı bal-tası (Fig. 2) ile yeşilimsi (Fig. 3) ve siyahımsı bir kaç obsidyen parçası (Fig. 4) yanında Erken Tunç ağı III'e tarihleye bileceğimiz ilmik biçimli pişmiş topraktan bir kulp parçası (Fig. 5) adanın tarihncesine ait ilk izler olarak önem kazanmaktadır. Henüz M. 2 bine ait bir arkeolojik veri ele geçme-miştir.

Figür 1

Figür 2

Figür 3

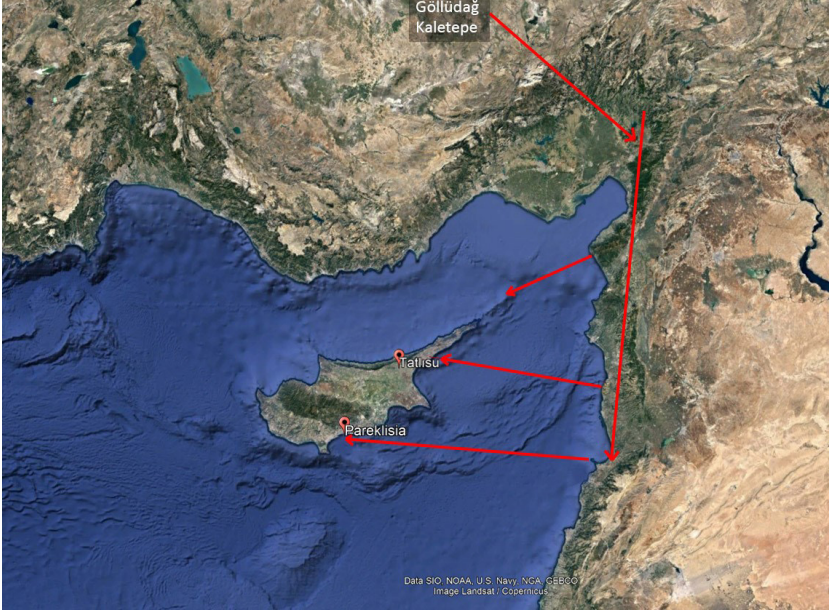
Figür 4

Figür 5

Bulunan bir parça yeşilimsi ve bir kaç parça siyahımsı obsidyen, henüz kaynak analizleri yapılmamasına rağmen Dana Adası'nın Anadolu'yla birlikte, hem batıda Ege'de Melos Adası ile hem de güneyde Kıbrıs Adası ile ilişkisi olabileceği konusundaki ilk öngörülerimizi oluşturmaktadır. Yeşilimsi obsidyen parçasının Melos Adası'ndan gelme ihtimali bulunmaktadır. Siyahımsı obsidyenler ise Orta Anadolu Niğde-Göllüdağ Kaletepe/Kömürcü kökenli örneklerle benzetilmektedir. Bu nedenle, Kıbrıs'ın kuzeyindeki Akanthou-*Arkosyko*/ Tatlısu *Çiftlikdüzü* ile güney Kıbrıs'taki Pareklisia-*Shillourokambos*'ta ele geçen Orta Anadolu kaynaklı obsidyenlerin Kıbrıs'a nakledilmesi konusunda Dana Adası'nın kullanılmış olup olmayacağı sorusu akla gelmektedir. Kıbrıs'taki iki yerleşim alanında da başka yerlerde görülmeyen ve Çanak Çömleksiz Neolitik dönemin erken safhasını temsil eden sığır kemikleri, pikrolit taşından kazıma desenli jetonlar ve en önemlisi Orta Anadolu kökenli obsidyen buluntular ele geçmiştir. Akanthou/Tatlısu'nun Kıbrıs'ın kuzey kıyı şeridinde yer alması ve Kıbrıs'taki aynı dönem yerleşmeleri arasında en fazla obsidyen buluntusuna sahip olması, Kıbrıs - Anadolu ilişkilerini göz ardı edilemeyecek bir şekilde kanıtlamaktadır (Şevketoğlu, 2006). Kıbrıs'a giden Orta Anadolu Göllüdağ Kaletepe-Kömürcü kökenli obsidyenin ulaşım hattı olarak, Levant'daki bazı buluntulara bakılarak Orta Anadolu'dan sonra Amik ovası üzerinden daha güneye Suriye, Ürdün ve İsrail kıyılarına indiği, (Harita 1) oradan da deniz yoluyla Güney Kıbrıs'a uzandığı düşünülmektedir (Balkan-Atlı ve Binder, 1999; Binder, 2002; Brios-Gratuze-Guilane, 1997). Dana adasındaki obsidyen parçalarının varlığı bize Kıbrıs'a ulaşmak için daha kısa bir yolun da varlığını düşünmemize yol açmıştır. Orta Anadolu'dan Göksu vadisini izleyerek Silifke'ye inen yolun daha sonra Boğsak ve Dana adasına ulaşması ve buradan da uygun rüzgâr ve hava şartlarına göre Kıbrıs'a geçilen ikinci bir hattın var olabileceğini düşündürmektedir (Harita 2). Kireçtaşından sarp bir kayalık yapıya sahip olan Dana Adası'nın deniz seviyesinden 193 metre yüksekteki tepesinden Kıbrıs rahatlıkla görünmektedir. İki ada arasındaki mesafe 85 km dir. Dana Adası, Orta Anadolu Göllüdağ kökenli obsidyenler yanında diğer Anadolu kökenli eserlerin ve kalıntıların bulunduğu Kıbrıs

Akanthou-*Arkosykol* Tatlısu *Çiftlikdüzü*nün tam kuzeyinde yer almaktadır. İki kara parçası arasındaki mesafe ilkel deniz araçlarıyla bile bir günden kısa bir sürede ulaşılabilir bir mesafedir.

Harita 1

Harita 2

Adada yürüttüğümüz yüzey çalışmaları henüz başlangıç aşamasındadır. Ele geçen prehistorik ve protohistorik malzemenin kısıtlılığı başka bir soruyu da akla getirmektedir. Günümüzden 12-10 bin yıl öncesinde sona eren buzul çağı sonrasında Holosen (sıcak) dönemle birlikte deniz seviyelerinin küresel olarak yükselmiş olması nedeniyle prehistorik malzemenin deniz seviyesi altında kalmış olabileceğidir. Holosen öncesinde deniz seviyesinin -120 metreye kadar indiği bilinmektedir (Lambeck vd., 2002; Peltier, 2002; Pirazzoli vd., 1991). Bu durum göz önüne alındığında Dana adasının çok da uzak olmayan geçmişte ana kara ile bitişik bir yarımada olduğu anlaşılmaktadır. Adadaki prehistorik kalıntıların deniz seviyesi altında Anadolu ile geçmişteki bağlantı hattında kalmış olabileceği düşünülmektedir (Harita 3). Sualtı kazıları ile adanın prehistorik geçmişi daha net aydınlanacaktır.

Harita 3

Sonuç olarak; Mersin Dana Adası'nda gerçekleştirilen arkeolojik çalışmalar, XX. yüzyılın başından itibaren bölgede kısıtlı olarak sürdürülen prehistorik araştırmalara yeni bir nokta olarak boyut kazandıracak gibi görünmektedir. Bilindiği gibi, Dana Adası'nın bulunduğu Mersin ve çevresi Yakındoğu ve Doğu Akdeniz'le günümüzde olduğu gibi binlerce yıl öncesinde de yakın ilişkiler içerisindeydi. Ancak 1930'lara kadar bu durumun farkında olunmamıştır. Sadece Mersin bölgesi için değil, bu yıllara kadar tüm Anadolu'da da herhangi bir prehistorik yerleşme bilinmemektedir. Bu konuda ülkemizde yetişmiş prehistoryacıların yeterince bulunmaması önemli bir etkidir¹. Yabancı araştırmaların ilgisini ise Yakındoğu çekmektedir. Bulunan bazı el yapımı çanak çömlek ve yontulmuş çakmak taşı XX. yüzyılın ortasına kadar bilim dünyasının gözünden kaçmıştır. 1930'lardan sonra Yakındoğu dışında ilk tarımcı toplulukların batıya doğru ilerleyişini tespit etmek amacıyla Chicago Üniversitesince başlanılan prehistorik çalışmalar, Anadolu'nun güneyinde, Suriye sınırında önce Hatay-Çatalhöyük'te C. Prost, ardından Amuk Ovası'nda J.H. Breasted ve Braidwood'un yürüttüğü kazılar ve araştırmalarla başlamıştır (Braidwood, 1937).

Ardından, Tarsus Gözlükule'de Amerikan Bryn Mawr Koleji adına Hetty Goldman başkanlığında 1935'te başlayan kazılar, Anadolu'nun tarih öncesi ve ön tarihine dair kronolojik sorunlara ışık tutmuş, özellikle Erken

1 İ. Kılıç Kökten «1950 yılına kadar prehistorya ismi altında Anadolu'nun heyeti mecmuası hakkında bir sentez vücuda getirmek zamansızdı. Her şeyden evvel Prehistorik insana ait malzeme ile çeşitli yerleşme yerlerinin lüzumu kadar tespitine ihtiyaç vardı. 1940 yılından önceki araştırmalar İç Anadolu'nun, Batı Anadolu'nun, Güney Anadolu'nun muayyen kısımlarında toplanmış görünüyordu. Doğu ve güneydoğu mıntakalarında tespit edilen birkaç buluntu yeri de ancak kendi çevrelerinin kültürlerini açıklıya biliyordu. Doğu, Orta, Batı Karadeniz Bölgeleri, Güneydoğu Anadolu Mıntakası ile yukarda isimleri verilen bölgelerin mühim bir kısmı tetkik edilmemiş bir halde bulunuyordu. Araştırmalarıma başladığım zaman (1940) daha ziyade bu bakir sahalarda çalışmayı tercih ettim. Ve bu gaye ile evvelâ Orta Karadeniz Bölgesini, sonra Doğu Anadolu'da Kars ilini, orta ve doğu Anadolu arasında uzanan tabii koridor boylarını, Güneydoğu Mıntakasının batı kısımlarını ve son olarak Kuzeybatı, Batı, Güneybatı Bölgelerimizi inceledim. İmkân buldukça tetkiklerime devam ederek, Trakya'yı ve Anadolu'da kalan yerleri bitirmek niyetindeyim.” diye açıklar (Kökten, 1952).

Tunç Çağında Mezopotamya kronolojisi ile paralellikler kurularak Anadolu'nun ön tarih kronolojisi düzenlenmiştir (Goldmann, 1935, 1936, 1937, 1938, 1956). Çukurova'da John Garstang'ın 1936'dan sonra üstlendiği Mersin Yumuktepe kazısı (Garstang, 1953), ilk kez Anadolu'da da Yakınoğu'da olduğu gibi Neolitik döneme ait yerleşmelerin varlığını kanıtlamıştır.

Prehistoryacı arkeologların ciddi olarak Anadolu'yla ilgilenmeleri 1950'li yılların sonlarını bulmuştur. 1950'lere kadar Toros Sıra Dağları'nın Yukarı Mezopotamya'ya ulaşımında bariyer oluşturduğu, bu nedenle Anadolu'nun prehistorik çağlarda ve tarımın başladığı Neolitik Çağ'da boş olduğu, buraya Yakınoğu'dan insan göçü olmadığı görüşü hakimdir. Ayrıca, Holosen dönemin başında Doğu Anadolu'da Fırat Nehri'nin kuzeyinde ve İç Anadolu'da hüküm süren sert iklimden ötürü Neolitik Çağ çekirdek bölgesinin yalnızca Yakınoğu ile sınırlı olması gerektiği görüşü ağır basmaktadır. Gordon Childe gibi ünlü teorisyenler "Torosların kuzeyinde Anadolu'da Neolitik dönem yerleşmesi yoktur" tezini bu şartlara bağlamaktadırlar. Toros Sıra Dağları'nın kuzeyinde, Göller Bölgesi'ndeki Burdur Hacılar (Mellaart, 1958, 1959, 1960, 1961, 1970) ve daha sonra Konya Ovası'ndaki Çatalhöyük kazılarındaki görkemli Neolitik yerleşmelerin varlığını kanıtlayan James Mellaart bu tezleri çürütmüştür (Mellaart, 1962, 1963, 1964, 1965, 1966, 1967). Bir başka İngiliz, David French, Torosları aşır Akdeniz'le Silifke'de birleşen Göksu Nehri'nin kuzey başlangıcındaki Karaman Can Hasan'da kazılara başlar. David French'in Can Hasan Kazıları (French, 1962, 1963, 1964, 1965, 1966, 1967, 1968, 1998, 2005, 2010) Yakınoğu topluluklarının MÖ.5500'lerden itibaren binlerce yıl boyunca Toros Sıra Dağları'nı Göksu Vadisi yoluyla aşarak Anadolu Platosuna vardıklarını kanıtlamış ve Mellaart'ın bulgularını güçlendirmiştir. Göksu Nehri vadisi dışında daha doğuda Akdeniz'e dökülen Seyhan ve Ceyhan gibi nehirlerin oluşturduğu Çukurova/ Ovalık Kilikya bölgesi, Turan Efe tarafından Anadolu ve Yakınoğu arasında MÖ.3. bin yılda yapıldığı bilinen uzak erimli düzenli ticaretin "Büyük Kervan Yolu"nun başlangıcı olarak kabul edilmiştir (Efe, 2007).

Vasıf Şahoğlu ise M.Ö.3. binlerde yaşanan kervan ticaretini tek bir rota yerine Yakındoğu'dan gelip, yine Ovalık Kilikya üzerinden Anadolu platosuna vardıktan sonra bir ađ gibi batıya ve kuzeye doğru gelişen rotalar olarak "Anadolu Ticaret Ağı" olarak tanımlamıştır (Şahoğlu, 2005). Dana Adası'nda Batı Anadolu kökenli ETÇ ye tarihlenebilen pişmiş topraktan kulp parçasının bulunması bu ticaretin izlerini anımsatmaktadır.

Ovalık Kilikya'nın batısında ikinci bir delta yapan Göksu nehrinden sonra Akdeniz kıyıları sarpladır, kayalık ve dağlık alanlar artarak zor bir coğrafyaya dönüşür. Bu noktadan sonra Dağlık Kilikya olarak tanımlanan bölgenin ulaşımında yaşanan zorluklar nedeniyle kara yolu yerine batıya doğru deniz yolunun kullanılması daha uygundur. Silifke'den sonra, önce Boğsak, ardından Dana Adasının varlığı ve bu iki adanın kıyılara yakınlığı, tarihöncesi çağlardaki ilkel deniz yolculuğu için güvenli bir hat sağlamaktadır.

1960'lı yıllarda Suriye'deki kazıların ilerlemesi, ilk yerleşik toplulukların yerlerinin tespit edilmesini kolaylaştırmış ayrıca Doğu Anadolu'da Fırat ve Dicle üzerindeki baraj projeleri ile tarıma ve yerleşik hayata uygun "Bereketli Hilal"ın sınırları Doğu Toroslara kadar genişlemiştir. 1960'lı yıllarda çizilen ilk tarımcı toplulukların yayılım hattını konu alan «Bereketli Hilal"ın arkeolojik verilerle sınırları artık daha geniş bir yayı kapsamaktadır (Harita 4). Bu sınırlar içerisinde Mersin Silifke ve Dana Adası ile Kıbrıs Adası da yer almaktadır. Yukarıda da açıkladığımız üzere Kıbrıs'a Anadolu üzerinden yapılacak ticari ve kültürel aktarımın en yakın ve uygun noktası olarak Dana Adası görünmektedir.

Harita 4

Kıbrıs'taki yeni kazılar da İç Anadolu'da yapılan kazılar gibi, özellikle 1930'lu yılların düşünce ve teorilerini çürütülmüştür. Kıbrıs - Anadolu ilişkilerinin varlığına 'çok zayıf bir ihtimal' olarak bakılan yıllar gerilerde kalmıştır. Bu değişimde önemli rol oynayan iki yerleşim yeri Güney Kıbrıs'taki Pareklisia-*Shillourokambos* ve Kuzey Kıbrıs'taki Akanthou-*Arkosyko/ Tatlisu Çiftlikdüzü*' yerleşmeleridir (Şevketoğlu, 2006). Dana Adası, özellikle Kıbrıs Akanthou-*Arkosyko/ Tatlisu Çiftlikdüzü*'nün 85 km mesafe uzağında ve aynı doğrultuda yer almaktadır. Bu nedenle Kıbrıs ile Anadolu arasında tarihöncesi çağlarda ulaşılacak en uygun konumda yer alan Dana Adası'nın prehistorik ve protohistorik dönemdeki ilişkilerinin bu noktadan yürütülmüş olması kaçınılmazdır. İleriki yıllardaki çalışmalardaki hedefimiz bu ilişkiyi daha net ortaya koyabilecek kanıtlara ulaşmaktır.

KAYNAKÇA

Balkan-Atlı N., D. Binder ve M.-C. Cauvin, (1999), Obsidian Sources, Workshops and Trade in Central Anatolia, in M.Özdoğan ve N. Başgelen (eds.), *Neolithic in Turkey*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul, 133-145; lev. 104-115.

Binder D. (2002), Stones making sense: what obsidian could tell about the origins of the Central Anatolian Neolithic, in F. Gerard-L. Thissen (eds) *The Neolithic of Central Anatolia, Internal Developments and External Relations During the 9th-6th millennia cal. BC.*, İstanbul, Ege Yayınları, 279-285.

Braidwood, R.J., (1937), *Mounds in the Plain of Antioch: An Archeological Survey*; Oriental Institute Publication, Chicago.

Braidwood R.J. ve L.S. Braidwood, (1960), *The Earlier Asemblages Phases A-J*, Oriental Institute Publications, Chicago.

Brios F.-B. Gratuze- J. Guilane, (1997), Obsidiennes du site néolithique précéramique de Shillourokambos (Chypre), *Paléorient* 23/1: 95-112.

Efe, T., (2007), The Theories of the 'Great Caravan Route' between Cilicia and Troy: The Early Bronze Age III Period in Inland Western Anatolia Turan Efe *Anatolian Studies Transanatolia: Bridging the Gap between East and West in the Archaeology of Ancient Anatolia*,57: 47-64.

French, D. H., (1962), 'Excavations at Can Hasan; First Preliminary Report, 1961', *Anatolian Studies*, 12: 27-40.

French, D. H., (1963) 'Can Hasan', *Anatolian Studies*, 13: 29-42.

French, D. H., (1964), 'Excavations at Can Hasan; Third Preliminary Report, 1963', *Anatolian Studies*, 14: 125-134.

French, D. H., (1965), 'Excavations at Can Hasan; Fourth Preliminary Report, 1964', *Anatolian Studies*, 15: 87-94.

French, D. H., (1966), 'Excavations at Can Hasan, 1965; Fifth Preliminary Report', *Anatolian Studies* 16: 113-123.

French, D. H., (1967), 'Excavations at Can Hasan, 1966; Sixth Preliminary Report', *Anatolian Studies* 17: 165-178.

French, D. H., (1968), 'Excavations at Can Hasan, 1967; Seventh Preliminary Report', *Anatolian Studies*, 18: 45-53.

French, D., (1998), *Canhasan Sites 1: Canhasan 1: Stratigraphy and Structures*. London.

French, D., (2005), *Canhasan Sites 2: Canhasan 1: The Pottery*. London.

French, D., (2010), *Canhasan Sites 3: Canhasan 1: The Small Finds*. London.

Garstang J., (1953), *Prehistoric Mersin. Yümüktepe in South Turkey. The Neilson Expedition in Cilicia*. Oxford: Clarendon Press.

Goldman, H., (1935), "Preliminary Expedition to Cilicia, 1934, and Excavations at Gözlü Kule, Tarsus, *AJA*, 39: 526-549.

Goldman, H., (1936), "Excavations at Gözlü Kule, Tarsus, *AJA*, 41: 262-286.

Goldman, H., (1938), "Excavations at Gözlü Kule, Tarsus, 1937, *AJA*, 42: 30-54.

Goldman, H., (1940), "Excavations at Gözlü Kule, Tarsus, 1938, *AJA*, 44: 60-86.

Goldman H., (1956), *Excavations at Gözlü Kule, Tarsus*. Vol. II: *From the Neolithic through the Bronze Age*. Princeton: University Press (London: Oxford University Press).

Lambeck, K., Esat, T. M., Potter, E. K., (2002), Links between climate and sea levels for the past three million years. *Nature*, 419: 199-206.

Mellaart, J., (1958), 'Excavations at Hacilar; First Preliminary Report, *Anatolian Studies*, 8: 127-156.

Mellaart, J., (1959), 'Excavations at Hacilar; Second Preliminary Report, 1958, *Anatolian Studies*, 9: 51-65.

Mellaart, J., (1960), 'Excavations at Hacilar; Third Preliminary Report, 1959, *Anatolian Studies*, 10: 83-104.

Mellaart, J., (1961), 'Excavations at Hacilar; Fourth Preliminary Report, 1960, *Anatolian Studies*, 11: 39-75.

Mellaart, J., (1970), Excavations at Hacilar, Published for British Institute of Archaeology at Ankara. Edinburgh University Press,

Mellaart, J., (1962), 'Excavations at Çatal Hüyük; First Preliminary Report, 1961, *Anatolian Studies*, 12: 41-65.

Mellaart, J., (1963), 'Excavations at Çatal Hüyük, 1962; Second Preliminary Report, *Anatolian Studies*, 13: 43-103.

Mellaart, J., (1964), 'Excavations at Çatal Hüyük; Third Preliminary Report, 1963, *Anatolian Studies*, 14: 39-119.

Mellaart, J., (1965), 'Çatal Hüyük West' *Anatolian Studies*, 15: 135-156.

Mellaart, J., (1966), 'Excavations at Çatal Hüyük; Fourth Preliminary Report, 1965' *Anatolian Studies* 16: 165-191.

Mellaart, J., (1967), *Çatal Hüyük A Neolithic Town in Anatolia*, Thames and Hudson, London.

Kökten, İ. K., (1952), *Anadolu'da Prehistorik Yerleşme Yerlerinin Dağılışı Üzerine Bir Araştırma*, Doçentlik Tezi, Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi.

Öniz, H., (2016). Akdeniz Kıyıları Arkeolojik Sualtı Araştırmaları, ANMED,

14: 155-161.

Özdoğan M. ve Başgelen N. (eds.), (2007), *Türkiye’de Neolitik Dönem. Yeni Kazılar, Yeni Bulgular*. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.

Özdoğan M. ve Başgelen N. (eds.), (1999), *Neolithic in Turkey. The Cradle of Civilization. New discoveries*. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.

Peltier, W. R., (2002), On eustatic sea level history: Last Glacial Maximum to Holocene. *Quaternary Science Reviews*, 21, 377-396.

Pirazzoli, P. A., Laborel, J. Saliege, J.F., Erol, O., Kayan, İ., Person, A., (1991), Holocene raised shorelines on the Hatay coasts (Turkmey): Pelaeoecological and tectonic implications. *Marine Geology*. 96: 295-311. Elsevier. (Çeviri: İ. Kayan, 1993, Hatay’da yükselmiş Holosen kıyı çizgileri, Paleoekolojik ve tektonik değerlendirmeler. *Ege Coğrafya Dergisi* 7: 43-76)

Şahoğlu, V., (2005), The Anatolian Trade Network And The Izmir Region During The Early Bronze Age, *Oxford Journal of Archaeology*, 24/4:339-361.

Şevketoğlu, M., (2006), M.Ö. 8. Binde Anadolu ve Kıbrıs İlişkileri: Akant-hou*/Tatlısu Kurtarma Kazısı, *Anadolu/Anatolia*,30: 111-118.